

Mustafa Paşa tarafından Nizâm-ı Cedîd ordusunun yerine teşkil edilen yeni ordunun adı da Sekbân-ı Cedîd idi (bk. SEKBÂN-ı CEDİD). Özellikle yaz mevsiminde ürünlerin korunması amacıyla taşrada kurulan ve görevleri bir nevi koruculuk olan ücretli askerlere "kır sekbanı" denirdi. Muhtemelen "segban"dan gelme "seymen" adı altında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde başı bozuk asker veya çiftlik korucusu olan kır sekbanlarının âyanların maiyetinde istihdam edildiği bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

3 Numaralı Mühürme Defteri (haz. Nezihi Aykut v.dğr.), Ankara 1993, s. 42, 43, 149-150; BA, MD, nr. 7, s. 24, 26, 30, 97, 501; BA, D.KRZ, nr. 2/23; BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 1597, 1634, 1838; II. Bâyezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkâm Defteri (nşr. İlhan Şahin – Feriud Emecen), İstanbul 1994, s. 28, 60, ayrıca bk. tür.yer.; Neşri, *Çihannümâ* (Unat), I, 242, 243; Selânikî, *Târih* (İpşirli), I, 60, 220; II, 477, 483-484; Âîf Mustafa Efendi, *Kitâbü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr* (haz. Ahmet Uğur v.dğr.), Kayseri 2006, s. 297, 599, 639; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Tarihine Âid Belgeler, Telhisler: 1597-1607*, İstanbul 1970, s. 22, 42, 47, 114; Hasanbeyzâde Ahmed, *Târih* (haz. Şevki Nezihi Aykut), Ankara 2004, II, 320; III, 859 vd., 1048, 1057; Koçi Bey, *Risâle* (Aksüt), s. 99; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi Târihi* (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, I-II, tür.yer.; *Eyyübî Efendi Kânünnâmesi* (haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 1994, s. 41, 42, 45, 46, 48, 57; Hezârfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l-beğân fi Kavânin-i Âli Osmân* (haz. Sevim İlgürel), Ankara 1998, s. 115, 145, 149, 152, 247; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 295, 314-315, 567-568, 679, 730-731, 733, 735; Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi, *Târih* (haz. Ziya Yılmaz), İstanbul 2000, s. 206, 216, 580, 616; Hammer (Atâ Bey), II, 262; Mustafa Nûri Paşa, *Netâyicü'l-vukûât* (nşr. Mehmed Gâlib Bey), İstanbul 1327, III, 85; Cevad Paşa, *Târih-i Askeri-i Osmânî*, İstanbul 1297, s. 6; Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyâfet-i Askeriyesi*, İstanbul 1325, s. 3, 58-59; Marsigli, *Osmanlı İmparatorluğunun Askeri Vaziyeti*, s. 74-75, 76, 79, 94-95; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları*, I, 162-166, 192-194, 261-262; Mustafa Cezar, *Osmanlı Tarihinde Levendler*, İstanbul 1965, s. 18-29, ayrıca bk. tür.yer.; Ahmed Refik, "Fâtih Devrine Âid Vesikalar", *TOEM*, VIII-XI/49-62 (1335-37), s. 17; M. Tayyib Gökbilgin, "Sekbân", *İA*, X, 325-327; Virginia H. Aksan, "Segbân", *El^p Suppl.* (İng.), s. 713-714.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

SEKBÂN-ı CEDİD

(سکبان جدید)

II. Mahmud dönemi başlarında kurulan düzenli ordu.

Kabakçı İsyanı sırasında saltanatına son verilen III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak üzere İstanbul'a gelen ve II. Mahmud tarafından sadrazamlığa getirilen Alemdar

Mustafa Paşa tarafından 1808'de teşkil edilmiştir. Kaldırılan Nizâm-ı Cedîd ordusunun yerine kurulan bu tâimli ordu Segbân / Sekbân-ı Cedîd, Cihâdiye Segbân Askeri, Ecnâd-ı Mürettebe-i Sekbân, Tâimli Seymen, Tâimli Sekban gibi adlarla anılır.

Eğitilmiş disiplinli bir ordunun kurulmasının gerekliliği, Kâğıthane'de Sened-i İttifak sebebiyle yapılan toplantıda Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa'nın açış konuşmasında dile getirilmişti (Saint-Denys, II, 201-202; Zinkeisen, VII, 568-569). Yeniçerilerin tepkisini çekmemek için, adı öteden beri bilinen ve Yeniçeri Ocağı'nın önemli birimlerinden olan sekban bölüklerinden oluşturulan ordunun eğitimcisi olarak başına eski Nizâm-ı Cedîd subaylarından aslen Prusyalı bir mühtedi olan Süleyman Ağa getirildi (Saint-Denys, II, 230). Üsküdar Selimiye Kışlası'ndaki askerlere Arnavut Mustafa Ağa, Levent Çiftliği Kışlası'ndakilere Arnavut Bekir Ağa, Ocak ağalığı unvanıyla "reis-i asker" tayin edildi (Şânîzâde, I, 77). Kurulan ordunun riyaseti, Nizâm-ı Cedîd ordusunun ünlü kumandanlarından olup Selimiye Kışlası civarında oturması istenen Kadı Abdurrahman Paşa'ya verildi. Kaptanıderyâ Râmiz Abdullah Paşa da donanma için sekban kaydı yapacaktı (Cevdet, IX, 8). Ayrıca Nizâm-ı Cedîd binbaşı ve bölükbaşlarından istifade edilecekti. Yaşanan tecrübelerden hareketle, daha saltanatının başında tâimli asker oluşturulması gibi tehlikeli bir işe girişilmesini tedirginlikle karşıladığı anlaşılan II. Mahmud, bu gelişme karşısında tepki gösterdiyse de Alemdar Mustafa Paşa'nın piyade ve süvari kapıkulu ocak zâbitlerinden mühürlü senetler aldığını belirtmesi üzerine razı olmak zorunda kaldı (Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından*, s. 145). 1808 Kasımında yeni ordunun yüzbaşı, sağ ve sol kol ağaları ile binbaşılı tayin edildi. Aslında Nizâm-ı Cedîd askerinin ihyası veya devamı niteliğindeki (*Yayla İmâmı Risâlesi*, sy. 3 [1973], s. 252) bu ordunun ilk erleri Rumeli'den İstanbul'a gelen âyanların maiyetinde bulunan kır sekbanları oldu. İstanbul ahalisinden katılımlar bu gibi deneylerin sonunun kötü bitmesinden ötürü başlangıçta ağır gitti. Balkanlar'ın sert tabiatlı gençleri de disiplini içine girmeyi göze alamadıklarından buna pek iltifat etmedi. İlk günlerdeki başvuru azlığı karşısında hıristiyan ahalden de asker kaydına izin verildiğine dair kaynaklarda yer alan bilgilerin (Saint-Denys, II, 207; Zinkeisen, VII, 570) doğruluğu şüphelidir. Kısa zaman içinde 4000 kişilik bir mevcu-

da erişilmiş olması asker kaydında bir zorlukla karşılaşmadığını göstermektedir (Şânîzâde, I, 98; Cevdet, IX, 18). Kadı Abdurrahman Paşa da Tüfekçi olarak adlandırılan, yanında çok sayıda eski Nizâm-ı Cedîd askeriyyle gelmişti.

Yeni orduya tahsis edilen Levent ve Üsküdar'daki kışlar elden geçirildikten sonra sekbanlar buralarda eğitime başlandı (3 Ekim 1808). Beyaz, kırmızı ve yeşil renklerde üniformaları içinde üç bölük halinde düzenlenen (Schlechta-Wssehrd, s. 190) sekbanların kıyafetleri aynı biçimde aba, dizlik, tozluk, şalvar ve mintandan oluşuyordu. Başlarına Nizâm-ı Cedîd erlerinin baratasından farklı şekilde "şubara" denilen dilimli bir serpuş giyecekler ve bunun üzerine İslâmî işaret olarak ahaliyi tatmin etmek üzere şal saracaklardı. Askerler Avrupalı tarzda tüfekli eğitim görecekti. Yeni asker alınması için imparatorluğun her tarafına emirler gönderilerek asker istendi ve gelenlerle kışlar dolmaya başladı (Şânîzâde, I, 90). Kurulurken nihai mevcudunun 100 bölük ve üç tümen halinde 160.000, bir başka rivayete göre 200.000 kişiden oluşmasının düşünüldüğü ileri sürülmektedir. Yeni ordunun işlerinin görülmesi ve ulemânın desteğinin sağlanması için Umûr-ı Cihâdiye Nezâreti adıyla bir teşkilât kuruldu ve başına Alemdar Mustafa Paşa'nın Rusçuk yâranından Behiç Efendi getirildi (14 Ekim 1808). Yeniçerilerin tepkisini çekmemek için Sekbân-ı Cedîd bölükleri geleneksel kapıkulu ocaklarının sekizincisi olarak kabul edildi. Bunlara tuğ, sancak ve davul verilip mevcutlardan ayrı ve müstakil bir ocak olduğu vurgulandı. Sekbanlara daha yüksek maaş bağlanması yeniçerilerin bile yeni ocağa rağbetlerini arttırdı; bu arada pek çok gönüllü sekbanlığa talip oldu. Sekbân-ı Cedîd'in Üsküdar Kışlası'nda yapılan tuğ, alem ve sancak teslimi yeniçeri ileri gelenlerinin

Başında şubara ile temsilî sekban-ı cedid neferi (XIX. yüzyıl başları)

de katılımıyla gösterişli bir törenle gerçekleştirdi (a.g.e., I, 98).

Kamuoyu dikkate alınarak yeni teşkilâtın masrafları için başka vergiler ihdasından kaçınıldı ve haksız ellerde biriken eşâmelerden bu amaçla istifade edilmesi yönüne gidildi. Bu gibilerin ellerindeki maaş cüzdanlarına önce tamamen el konulması ve karşı koyanların idam edilmesi düşünüldüyse de II. Mahmud'un müdahalesiyle bunların kırk gün içinde yarı değeriyile teslim edilmeleri gerektiği ilân edildi (Cevdet, IX, 9). Esâme alım satımından çıkarılan ocak eskileri, ricâl ve halktan bazı kesimler bu uygulamadan memnun kalmadıysa da Alemdar'dan çekinmelerinden ötürü buna karşı çıkamadılar. Öte yandan Sekbân-ı Cedîd erlerine tanınan imkânlar yanında sadrazamın yeni orduya teveccühü ve devletin asker olarak sadece sekbanları, topçuları ve kalyoncuları tanınması yeniçerilerin öfke ve kıskançlıklarını çekiyordu. İstanbul kahvehanelerinde dedikodular hızla yayılıyordu. Bu arada Sekban askerlerinin sayısı artıyor, ayrıca Anadolu'da başta Cebbarzâde Süleyman Bey olmak üzere diğer bazı âyanlar tarafından asker yazımı yapılıyordu. Kendi siyasi hesabı içinde başta II. Mahmud olmak üzere gidişatın önceki gibi bir yeniçeri isyanıyla sona erebileceğinden kaygılananlar yeni oluşuma karşı mesafeli davranıyordu. Asker olarak kalmak isteyenlerin yeni kurulan Sekbân-ı Cedîd Ocağı'nda askerlik öğrenmeleri mecburiyeti nihayet bardağı taşıran son damla oldu. Alemdar'ın islahat girişimlerinden rahatsızlık duyanların da sürdürdüğü çalışmalar sonucu yeni orduya karşı çıkan yeniçeriler ayaklandı ve harekete geçerek Bâbiâli'yi bastı (16 Kasım 1808). Dağınık ve kumanda birliği içinde olmayan sekbanlar bu baskın esnasında sadrazama yardımda bulunamadılar. Ancak Kabakçı İsyanı'nda olduğu gibi bu defa gelişmelere seyirci kalmadılar ve çarpışmalara iştirak ettiler. Topthane ve Galata'yı elde tutarak Tersane ve donanma ile irtibat halinde oldular. Üsküdar'a ve saraya asker sevk ettiler (Krauter, s. 29). Ardından Topkapı Sarayı birinci avlusu içinde ve dışında, Ayasofya, Sultanahmet, Beyazıt ve Süleymaniye semtlerinde Sekbân-ı Cedîd askerleriyle yeniçeriler arasında kanlı sokak çatışmaları meydana geldi. Süleyman Ağa kumandasındaki Sekbanlar gemilerden atılan topların atışı altında kalan Ağa Kapısı'na kadar ilerlediler. Toplam sayıları 4000 kadar olan sekban askerleri yeni ve tâlimleri yetersiz ol-

masına rağmen direndiler. Alemdar Mustafa Paşa'dan sonra Süleyman Ağa'nın da burada isabet alarak ölmesi başsız kalmalarına yol açtı (a.g.e., s. 30). Gemilerden ateş edilmesi sebebiyle infiale kapılan hal-kin da iştirakiyle sayıları 15-16.000 olan yeniçeriler karşısında başarılı olamadılar (Zinkeisen, VII, 571). Bununla birlikte çarpışmalarda cesurca saldırıları ile yeniçerilerin gözünü korkutmayı başardılar. Çarpışmalar sırasında Levent ve Üsküdar kışlaları yakıldı, Selimiye civarındaki matbaa başta olmak üzere Nizâm-ı Cedîd uygulamalarına katkısı bulunan her şey tahrip edildi. Kadı Abdurrahman Paşa'nın konağı dahil olmak üzere diğer kumandan evleri ve iş yerleri, atölyeler yıkıldı, sekbanların ağaları öldürüldü (Cevdet, IX, 31 vd.). Sahipsiz kalan Sekbân-ı Cedîd askerlerinden sağ kalanlar İstanbul dışına kaçıp dağıldı (Câbi Ömer Efendi, I, 309-311). Üç ay kadar süren Sekbân-ı Cedîd denemesinin, Haziran 1826'da son darbeyi vurmak üzere gerekli bütün önlemleri alan ve Eşkin-ci Ocağı'nı kurarak yeniçerileri son bir defa ayaklanma tuzağına düşürüp ortadan kaldırmayı hedefleyen II. Mahmud için iyi bir örnek teşkil etmiş olduğuna şüphe yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Georg Oğuluckyan'ın *Ruznamesi: 1806-1810 İsyânları, III. Selim, IV. Mustafa, II. Mahmud ve Alemdar Mustafa Paşa* (trc. H. D. Andreasyan), İstanbul 1972, s. 36-46; Câbi Ömer Efendi, *Târih* (haz. Mehmet Ali Beyhan), Ankara 2003, I, 203-204, 217, 237-238, 243-244, 264-266, 309-311; Mütercim Âsım Efendi, *Târih*, İstanbul 1284, II, 237-238, 240 vd., 251 vd., 256-260; J. de Saint-Denys, *Révolutions de Constantinople en 1807 et 1808*, Paris 1819, II, 198 vd., 201-202, 207, 230, 276-281; Şânizâde, *Târih*, I, 77, 90, 97-143; Zinkeisen, *Geschichte*, VII, 564-580; O. F. von Schlehta-Wssehrd, *Die Revolutionen in Constantinopel in den Jahren 1807 und 1808*, Wien 1882, s. 182-227; Cevdet, *Târih*, IX, 8-42, 275-277; J. Krauter, *Franz Freiherr von Ottenfels: Beitrage zur Politik Metternichs im griechischen Frieheitskaempfe 1822-1832*, Salzburg 1913, s. 29-30; *Yayla İmâmü Risâlesi* (nşr. Fahri Ç. Derin, TED, sy. 3 |1973| içinde), s. 252 vd.; Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı Askerî Teşkilâtı ve Kıyafeti* (haz. Nurettin Türsan – Semiha Türsan), Ankara 1983, s. 78; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, İstanbul 1942, s. 144-145; a.m.f., "Mustafa Paşa", *İA*, VIII, 725; K. Arapyan, *Rusçuk Âyanı Mustafa Paşa'nın Hayatı ve Kahramanlıkları* (trc. Esat Uras), Ankara 1943, s. 15 vd.; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1947, V, 93-94, 95, 96, 144-145; Efdaleddin [Tekiner], "Alemdar Mustafa Paşa", *TOEM*, III/18 (1328/1912), s. 1109; IV/19 (1329/1913), s. 1161-1176; IV/20 (1329/1913), s. 1232-1245; IV/21 (1329/1913), s. 1304-1327.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

SEKİNE

(السكينة)

Allah'ın müminlere bahsettiği sükûnet ve güven anlamında Kur'an terimi.

Sözükte "sakin olmak, durmak; susmak" mânasındaki sükûn kökünden türeyen sekîne "ağır başlılık, vakar, rahmet, güven, kişiyi teskin eden şey" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "skn" md.). Râgıb el-İsfahânî kelimeye "müminin kalbini teskin eden ve ona güven veren melek, şehvete meyletmekten alıkoyan akıl, korkunun yok olması durumu" anlamlarını vermiştir. Sekîne Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e, müminlere ve İsrâiloğulları'na atıfla altı âyette geçmektedir. Bunların beşinde Allah'ın Resûl-i Ekrem ile müminlerin üzerine ya da kalplerine huzur indirdiği ve onları meleklerden oluşan ordularla ve zaferle desteklediği belirtilmektedir (et-Tevbe 9/26, 40; el-Feth 48/4, 18, 26), birinde ise İsrâiloğulları'na ait sandığın içinde kendileri için rablerinden bir sekînenin, ayrıca Mûsâ ve Hârûn hânedanlarından bir kalıntının bulunduğu işaret edilmektedir (el-Bakara 2/248). Sekîne hadislerde yine Hz. Peygamber ve müminlerle bağlantılı olarak yer almaktadır (Buhârî, "Cum'a", 18, "Cihâd", 34; Müslim, "Zikir", 39, "Cihâd", 125; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 19).

Tefsirlerde yer alan yorumlarda kelimenin "teskin etme ve güven oluşturma" mânasına vurgu yapılmış; kalbe inen sükûnet, gönül rahatlığı, güven duygusu, sabır, vakar, müminlerin sükûn bulmalarını ve iman etmelerini sağlamak ya da imanlarını arttırmak için Allah'tan gelen yardım ve rahmet biçiminde açıklanmıştır. Bilhassa müminlerle bağlantılı âyetler söz konusu olduğunda (et-Tevbe 9/26; el-Feth 48/4) şiddetli üzüntü ve korkudan sonra melekler vasıtasıyla veya başka yollarla kalplerin sükûn ve itminan bulması (Mâtürîdî, VI, 323), din konusunda sebat ve hidayete sevkeden basîret (Taberî, XIII, 88), Rabbin hükmü karşısında kalbin itminana ulaşması, beşerî faaliyeten bütünüyle silinmesi, gaybdan hâsıl olan şeylere itiraz etmeden gönlün rıza göstermesi (Kuşeyrî, II, 19) tarzında izahlar yapılmıştır. Tasavvuf geleneğinde kelimeye yaygın anlamının dışında "ilham, mârifet, yâkin, nur" mânaları atfedilmiştir (Çift, XV/2 [2006], s. 201-205).

Âyetlerde Allah'ın müminler üzerine sekînesini indirmesi bazan genel bağlamda kullanılmış (et-Tevbe 9/26), inkârcıların kalp-